

 <p>REVISTA MOLDOVENEASCĂ DE DREPT INTERNAȚIONAL ȘI RELAȚII INTERNAȚIONALE Chișinău, Republica Moldova</p>	<p>Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale / Moldavian Journal of International Law and International Relations / Молдавский журнал международного права и международных отношений</p> <p>2023, Issue 2, Volume 18, Pages 31-40. ISSN 1857-1999 EISSN 2345-1963 Submitted: 15. 05. 2023 Reviewed 22.10.2023 Accepted: 15.11. 2023 Published: 20.11. 2023 https://doi.org/10.61753/1857-1999/2345-1963/2023.18-2.04</p>
---	---

**TRIBUNA TÎNĂRULUI CERCETĂTOR
THE TRIBUNE OF YOUNG SCIENTISTS
ТРИБУНА МОЛОДЫХ УЧЕНЫХ**

**COMITETUL INTERNAȚIONAL AL CRUCII ROȘII ÎN LUMINA FUNCȚIILOR
SALE ÎN CALITATE DE ACTOR PRINCIPAL
AL PROCESULUI DE ASISTENȚĂ UMANITARĂ**

**THE INTERNATIONAL COMMITTEE OF THE RED CROSS IN THE LIGHT OF ITS
FUNCTIONS AS A MAIN ACTOR IN THE HUMANITARIAN ASSISTANCE
PROCESS**

**МЕЖДУНАРОДНЫЙ КОМИТЕТ КРАСНОГО КРЕСТА В СВЕТЕ ЕГО
ФУНКЦИЙ КАК ГЛАВНОГО УЧАСТНИКА ПРОЦЕССА ГУМАНИТАРНОЙ
ПОМОЩИ**

GUȘANU Corneliu* / GUȘANU Corneliu / ГУШАНУ Корнелиу

ABSTRACT:

**THE INTERNATIONAL COMMITTEE OF THE RED CROSS IN THE LIGHT OF ITS
FUNCTIONS AS A MAIN ACTOR IN THE HUMANITARIAN ASSISTANCE PROCESS**

The International Committee of the Red Cross (ICRC) has been and still remains the main actor in the process of managing humanitarian assistance. However, this fact is obvious if, at least, we refer to the principles that guide this organization in its daily activity, constantly facing difficulties and challenges of the most different kinds, but, at the same time, remaining faithful to the ideals identified by the founding fathers. Today, the ICRC carries out its humanitarian assistance activity practically all over the world, where there is a need for help given to victims, whether it is armed conflicts, natural disasters or any other crises with negative effects from a humanitarian point of view.

The ICRC is a specific, if not unique, actor in the provision of humanitarian assistance, being also the depository of the main international agreements in the field of international humanitarian law – Geneva Conventions I-IV of 1949, Additional Protocols I-II of 1977 and Additional Protocol III of 2005.

The role of the ICRC in the process of humanitarian assistance is an impeccable one, the organization having an irreproachable authority throughout the world, an authority that has largely been accumulated thanks to the preservation of neutrality and non-involvement on the part of one or the other party to the conflict.

Thus, the ICRC contributes substantially to the promotion of generally human values, among which humanitarian assistance to persons whose vulnerability becomes critical in the conditions of the crises faced by modern societies is obviously listed.

Keywords: *International Committee of the Red Cross, international humanitarian law, Geneva Conventions, humanitarian assistance.*

* GUȘANU Corneliu – student-doctorand, Universitatea Liberă Internațională din Moldova (Chișinău, Republica Moldova). / GUSANU Corneliu – PhD-student, International Free University of Moldova (Chisinau, Republic of Moldova). / ГУШАНУ Корнелиу – аспирант, Международный независимый университет Молдовы (Кишинев, Республика Молдова). <https://orcid.org/0000-0002-2376-106X> E-mail: comeliu.gusanu@gmail.com

JEL Classification: K33

Universal Decimal Classification: 341.33

РЕЗУМАТ:
**COMITETUL INTERNAȚIONAL AL CRUCII ROȘII ÎN LUMINA
FUNCȚIILOR SALE ÎN CALITATE DE ACTOR PRINCIPAL
AL PROCESULUI DE ASISTENȚĂ UMANITARĂ**

Comitetul Internațional al Crucii Roșii (CICR) a fost și rămâne în continuare actorul principal în procesul de gestionare a asistenței umanitare. Or, acest fapt este evident dacă, cel puțin, facem referință la principiile de care se ghidează această organizație în activitatea sa cotidiană, confruntându-se permanent cu dificultăți și provocări de cel mai diferit gen, dar, totodată rămânând fidelă idealurilor identificate de părinții fondatori. Astăzi CICR își desfășoară activitatea de asistență umanitară practic pe întreg Mapamond, acolo unde este nevoie de ajutor acordat victimelor, fie este vorba despre conflicte armate, fie catastrofe naturale sau orice alte crize cu efecte negative sub aspect umanitar.

CICR este un actor specific, dacă nu și unic în asigurarea asistenței umanitare, fiind și depozitarul principalelor acorduri internaționale în materie de drept internațional umanitar – Convențiile de la Geneva I-IV din 1949, Protocoalele adiționale I-II din 1977 și Protocolul adițional III din 2005.

Rolul CICR în procesul de asistență umanitară este unul impecabil, organizația având o autoritate ireproșabilă în întreaga lume, autoritate care în mare măsură a fost acumulată grație păstrării neutralității și neimplicării de partea unei sau altei părți la conflict.

Astfel CICR contribuie substanțial la promovarea valorilor general umane, printre care se enumeră în mod evident și asistența umanitară persoanelor vulnerabilitatea cărora devine critică în condițiile crizelor cu care se confruntă societățile moderne.

Cuvinte-cheie: *Comitetul Internațional al Crucii Roșii, drept internațional umanitar, Convențiile de la Geneva, asistență umanitară.*

JEL Classification: K33

CZU: 341.33

РЕЗЮМЕ:
**МЕЖДУНАРОДНЫЙ КОМИТЕТ КРАСНОГО КРЕСТА В СВЕТЕ ЕГО ФУНКЦИЙ КАК
ГЛАВНОГО УЧАСТНИКА ПРОЦЕССА ГУМАНИТАРНОЙ ПОМОЩИ**

Международный комитет Красного Креста (МККК) был и остается главным действующим лицом в процессе управления гуманитарной помощью. Однако этот факт очевиден, если, по крайней мере, обратиться к принципам, которыми руководствуется эта организация в ее повседневной деятельности, постоянно сталкивающейся с трудностями и вызовами самого разного рода, но, в то же время, остающейся верной идеалам, обозначенным отцами-основателями. Сегодня МККК осуществляет свою деятельность по оказанию гуманитарной помощи практически по всему миру, где есть потребность в помощи пострадавшим, будь то вооруженные конфликты, стихийные бедствия или любые другие кризисы, имеющие негативные последствия с гуманитарной точки зрения.

МККК является специфическим, если не уникальным, субъектом оказания гуманитарной помощи, являясь также депозитарием основных международных соглашений в области международного гуманитарного права – Женевских конвенций I-IV 1949 г., Дополнительных протоколов I-II 1977 г. и Дополнительный протокол III 2005 г.

Роль МККК в процессе оказания гуманитарной помощи безупречна, организация имеет безупречный авторитет во всем мире, авторитет, во многом накопленный благодаря сохранению нейтралитета и невмешательства со стороны той или иной стороны. другая сторона конфликта.

Таким образом, МККК вносит существенный вклад в продвижение общечеловеческих ценностей, среди которых, очевидно, значится гуманитарная помощь лицам, уязвимость которых становится критической в условиях кризисов, с которыми сталкиваются современные общества.

Ключевые слова: *Международный комитет Красного Креста, международное гуманитарное право, Женевские конвенции, гуманитарная помощь.*

JEL Classification: K33

УДК: 341.33

Contribuirea și aportul CICR la promovarea valorilor dreptului internațional umanitar

Acest subiect este destul de vast, de aceea ne vom limita doar la analiza a unor funcții ale CICR, care, în opinia noastră, caracterizează rolul acestui actor în promovarea dreptului internațional umanitar.

Funcția de atenție

Această primă funcție este specială și complexă. Este cunoscută tendința de a pune în aplicare dreptul internațional umanitar de fiecare dată atunci când este încălcat masiv și în mod grav. La aceste încălcări trebuie evident să reacționeze comunitatea internațională, însă este vorba despre ceea ce atunci când cel rănit, în special că astfel de exercițiu este astăzi destul de greu de constatat. Creșterea criminalității de drept comun într-o regiune remite a priori în cauză normele penale, dar, pune din start chestiunea mijloacelor ce sunt la dispoziție pentru a face a fi respectate aceste norme, pe de o parte cauze sociologice ale acestor creșteri și a mijloacelor de prevenire ale acestei criminalități, pe de altă parte. Or, este situația similară în cazul dreptului internațional umanitar.

Din contra, de regulă insuficiența mijloacelor la dispoziție pentru a pune în aplicare normele existente nu trebuie să fie un pretext avansat pentru a nu examina adecvarea acestor norme realității timpului. Or, este vorba despre analiza situațiilor pentru a face concluzii pe cât este posibil de a remedia adecvat.

Insuficiența normelor ce protejează prizonierii de război constată în Primul Război Mondial a fost unul din principalele motoare ale elaborării Convenției din 1929, atrocitățile din perioada celui de-al Doilea Război Mondial a influențat puternic adoptarea Convențiilor din 1949 și a elaborării în acest sens a unei convenții ce vizează protejarea populației civile, combaterea bombardamentelor aeriene masive ulterior în Vietnam, au stat la originea reafirmării și dezvoltării normelor ce reglementează desfășurarea ostilităților ce au fost reflectate în Protocoalele adiționale din 1977.

Există oare astăzi rațiuni majore ce ar argumenta o revizuire sau adaptare al dreptului internațional umanitar? Anume în acest context intervine funcția de atenție. Trebuie să recunoaștem că ICRC este bine plasat în exercitarea rolului pe care îl are de asistență în condițiile conflictelor armate. Adevărul este că aplicarea în practică al dreptului internațional umanitar a arătat anumite zone în care acest drept ar putea fi îmbunătățit sau precizat. Problema repatrierii prizonierilor de război merită a fi evidențiată, în special. Punând accentul pe repatrierea imediată se caută combaterea tendinței de a plăti acestor prizonieri prețul tergiversărilor, ale speculațiilor politice. Or, realitatea este că numeroși prizonieri și familiile acestora suferă de separarea îndelungată. Problema prizonierului care refuză să se întoarcă, în final, nu este reglementată și nu ia în considerație faptul că prizonierii pot fi în pericol la revenire în țară. Este vorba despre a nu urgenta chestiunile pentru a lua în considerație voința reală ale prizonierilor. Aceasta nu este deloc simplu de stabilit în timp ce prizonierul putea fi victimă a propagandei sau ale presiunilor, ale informațiilor truate sau eronate. Fără a se referi la decizia prizonierului, se pune chestiunea metodei utilizate pentru a determina voința sa, ceea ce poate deveni o chestiune quasi filosofică: care este liberul arbitru în cazul unui tânăr bărbat supus în permanență unor presiuni și unei propagande sistematice? Trebuie în orice caz ideal, a păstra o perioadă de timp într-un mediu neutru prizonierul care exprimă dorința de a nu fi repatriat. Este oare real de a realiza aceasta? Care ar trebui, de exemplu, să fie statutul și protecția prizonierului ce refuză să se repatrieze? Da, prima frază scurtă și concretă a articolului 118 al Convenției III de la Geneva din 1949, care prevede că prizonierii vor fi eliberați și repatriați după sfârșitul ostilităților active impune unele nuanțe și precizări. Or, noțiunea sfârșitului ostilităților active în egală măsură ca și determinarea sfârșitului aplicabilității Convențiilor de la Geneva ar trebui să fie clare. Consecințele precizează în dreptul internațional umanitar acorduri mediatice de pace în teritoriile ocupate de Israel, în teritoriile ocupate palestinene în raport cu locuitorii acestor teritorii ar putea face obiectul cercetării în acest context.¹

Dispozițiile ce reglementează emblemele protectoare recunoscute prin Convențiile de la Geneva, în egală măsură au fost supuse dezbaterilor, până ce în 2005 a fost adoptat Protocolul adițional III, prin care a fost introdus rombul ca emblemă neutră, care nu ar face o delimitare, de exemplu, între creștini și musulmani.

¹ Henckaerts Jean-Marie, Doswald-Beck Louise. Customary International Humanitarian Law. Volume I. Rules. ICRC: Cambridge University Press. 2005. [Online]: <https://www.icrc.org/en/doc/assets/files/other/customary-international-humanitarian-law-i-icrc-eng.pdf> (Vizitat: 18.02.2023).

Sunt doar câteva exemple care demonstrează implicarea CICR în procesul de codificare și de interpretare a dreptului internațional umanitar. A propos, această remarcă este valabilă nu doar pentru dispozițiile de substanță, dar, în egală măsură, pentru dispozițiile de punere în aplicare. Așa, jurisdicția universală pentru crimele de război a fost recunoscută treptat și a fost implementată la nivel internațional odată cu instituirea Curții Penale Internaționale abilitată de a reprimă crimele de război, crimele contra umanității și actele de genocid,¹ ceea ce ar constitui o rațiune suplimentară în argumentarea acestei părți ale Convențiilor de la Geneva și Protocoloalelor adiționale. Or, reacția Curții Penale Internaționale la încălcările grave comise în cadrul conflictului armat internațional din Ucraina declanșat în februarie 2022, este la fel un argument în acest sens.

Totuși, o analiză profundă ale acestor texte demonstrează valabilitatea globală și că problemele cu care se confruntă astăzi apar în contextul în care voința și mijloacele de punere în aplicare sunt insuficiente. Or, chestiunea este mai degrabă de ordin politic decât juridic.

Funcția de atenție constă la fel în a reaminti și de a evita efectele negative ale conflictelor armate. Adevărul este că o posibilă revizuire ar fi un proces de durată, costisitor și problematic în același timp. Dacă nu este posibil să fie făcute unele adaptări utile asupra unor puncte, este foarte probabil că aceasta acordă unor state posibilitatea punerii în aplicare a unor prevederi importante. În final, universalitatea Convențiilor de la Geneva și a Protocoloalelor adiționale sunt esențiale ca texte ce trebuie aplicate în timp de conflicte armate și trebuie să devină cea locomotivă în contextul interpretărilor în condițiile provocărilor cu care se confruntă comunitatea internațională.²

În orice caz, indiferent de abordările prezente, esențial este că baza o constituie principiul umanității, conform căruia acțiunea umanitară în situații de conflict păstrează ca unicul motor ideea ajutorului victimelor acestor situații, ca această acțiune, conform principiului imparțialității, să nu trateze victimele după alte criterii decât necesitățile reale ale acestora și nivelul de vulnerabilitate, să nu cadă în capcana ideilor rasiste și discriminatorii, ca această acțiune să fie ferită de dezbateri politice, astfel fiind respectat principiul neutralității, ceea ce va permite să fie acceptată de părțile la conflict armat. Or, doar în astfel de condiții acțiunea umanitară poate să-și păstreze eficacitatea.

Cu regret, în ultimii ani asistăm la conflicte armate în cadrul cărora fie că unele norme umanitare fundamentale au fost în mod expres încălcate, fie că structura statului a ajuns la așa un nivel încât nu mai există autorități capabile să preia controlul asupra situației și să-și asume angajamente în acest sens. În cazul în care dreptul internațional umanitar a fost grav încălcat în astfel de situații, este și logic să căutăm cauzele incapacității acestui drept. Aceste situații merită evidențierea unor reacții din partea comunității internaționale, dar nici într-un caz una care ar insista asupra modificării fundamentului acestui drept.³

Dacă putem ajunge la această concluzie într-un plan general, aceasta nu înseamnă că este și cazul regulilor speciale. Conform mandatului oferit și procedurii de revizuire prevăzute de art. 98 al Protocolului adițional I CICR a consultat statele și a organizat o reuniune a experților tehnici pentru a pregăti și a adopta regulamentul privind identificarea anexat la acest Protocol. Rezultatele acestei reuniuni ce a avut loc în 1980 au fost ulterior luate în considerație de statele părți la Protocolul I.

Un alt domeniu ce a justificat o revizuire și care a permis de a face fără a deschide cutia Pandorei, a fost cel al regulilor ce restrâng utilizarea armelor clasice. Dacă Protocolul adițional I (1977) a reafirmat și a dezvoltat regulile și principiile de bază privind această utilizare, atunci interdicțiile sau restricțiile precise au fost introduse în baza unei convenții separate adoptate în 1980, care prevede și un mecanism de revizuire periodică.

Este necesar deci de a fi mai deschis la acest domeniu la posibilitatea de a angaja o procedură de revizuire și CICR ia susținut pe cei care intenționau să o facă, în special prin intermediul inițiativelor de a organiza seminare cu participarea experților pe subiecte actuale și participând efectiv la reuniuni preparatorii, cum ar fi de exemplu, în cadrul sesiunilor conferinței diplomatice de revizuire. Din temele bine cunoscute putem aduce exemplul minelor antipersonal sau al armelor imprecise. CICR a fost bine plasat să preia inițiativa în abordarea acestor subiecte în contextul raționamentului acțiunii pe care a promovat-o în interesul victimelor prin intermediul

¹ Gamurari V., Barbăneagră A. Crimele de război. Chișinău: Reclama SA. 2008, p. 177-179.

² Statele semnatare la Convențiile de la Geneva din 1949 și Protocoloalele adiționale din 1977. [Online]: <http://www.icrc.org/web/fire/sitefire0.nsf/htmlall/genevaconventions> (Vizitat: 18.02.2023).

³ Sassoli M., Bouvier Antoine A., Quintin Anne. How, does law protect in war? Cases, documents and teaching materials on contemporary practice in international humanitarian law. Volume I Outline of International Humanitarian Law. Third Edition. ICRC. 2014. [Online]: <file:///C:/Users/Guest/Downloads/icrc-0739-part-i.pdf> (Vizitat: 18.02.2023).

chirurgilor săi, dar și la stadia următoare, cu implicarea ortopediștilor, creând în 34 de țări centre ortopedice și dezvoltând noi tehnici adaptate la condițiile locale.

Dreptul s-a arătat insuficient, era vorba de al relua și de a nu pierde ocazia de a revizui Convenția din 1980. CICR, astfel, s-a asociat acestei inițiative, venind cu expertiza juridică și, în special prin implicare în teren, preluând inițiativa de examinare a unor aspecte ale problemei în cadrul grupurilor de experți.

Așa, o primă abordare asupra armelor antipersonale cu laser a avut loc într-un cadru informal la cea de-a XXV-a conferință internațională a Crucii Roșii în 1986. Aceste arme s-au dezvoltat mai mult în plan tehnic, fără a fi utilizat în timpul conflictelor armate. Ideea era de a revizui Convenția din 1980, ce era privit ca o ocazie de a încerca interzicerea utilizării acestor arme cu titlu preventiv. În acest sens, CICR a organizat mai multe reuniuni de experți înainte de a publica o sinteză a lucrărilor acestora. Aceste lucrări de rând cu publicația apărută, de rând cu întreținerea unui dialog de informare, au avut un rol determinant la succesul în domeniul procedurii de revizuire, iar ca urmare a fost adoptat protocolul privind armele antipersonale oarbe și a introdus de o manieră determinantă și definitivă principiul care interzice utilizarea oarbă ca mijloc de război.

Obiectivul nostru a fost să ne axăm pe acele detalii ale acestor lucrări, doar pentru a demonstra rolul CICR în promovarea anumitor concepte de drept internațional umanitar, care urmăresc aceleași finalități – acordarea asistenței umanitare victimelor conflictelor armate, inclusiv prin argumentarea necesității interzicerii sau limitării unor metode și mijloace de război inumane, dacă în general termenul „uman” poate avea careva tangență cu războiul. Rezumând cele spuse, constatăm că funcția respectivă implică CICR să se informeze în mod constant asupra lacunelor existente în contextul monitorizării dreptului internațional umanitar și de a căuta, pentru început de a determina dacă aceste lacune sunt sau nu imputabile insuficiențelor acestui drept și dacă este real de a porni o modificare al acestui drept; de a lua inițiativa în acest sens și a aborda aspectele umanitare ale problemelor, în special în urma experiențelor acumulate în cadrul conflictelor armate.

Funcția de animație

Cea de-a doua funcție pe care dorim să o identificăm este cea de animație. Nu este suficient să constatăm problemele ce apar în procesul de aplicare al dreptului internațional umanitar, este vorba la fel despre suscitarea reflexiei în acest sens în lumina căutării remediilor. Această funcție într-o oarecare măsură o completează pe cea precedentă. În fața unei veritabile probleme confruntată în teren, nu ar trebui în principiu să ne mulțumim cu afirmația că soluția nu este în revizuirea dreptului. Ar trebui să facem un pas în plus și să dezvoltăm o reflexie prospectivă asupra remediilor pe care le putem propune. Or, este important ca această reflexie să nu deruleze într-un vas închis, dar să beneficieze de un spațiu cât mai vast posibil de expertize și experiențe. Mai concret, este vorba despre insuflarea în jurul dreptului internațional umanitar a unei dinamici care, trebuie în termen să sporească eficacitatea sa serviciilor celor pe care îl dorește.

Nu pretindem să prezentăm substanța unor astfel de reflexiuni. Considerăm oportun să menționăm unele din ele pentru a ilustra cele spuse. Așa, în timp ce chestiunea mediului era la justa valoare pusă pe ordinea de zi ca una prioritară în cadrul conferinței de la Rio de Janeiro din 1992, multiple inițiative fuseser lansate pe subiectul protecției mediului în timp de război. Au existat chiar și propuneri de a adopta cea de-a 5-a convenția de la Geneva care să abordeze acest subiect. În aceste condiții, luând în considerație importanța subiectului în cauză, CICR a acceptat mandatul oferit de Adunarea Generală a ONU. Ca efect, au fost organizate reuniuni de experți, iar în baza lucrărilor acestora au fost elaborate și transmise rapoarte Secretarului General al ONU, acestea fiind examinate în cadrul Adunării Generale a ONU în anii 1992-1993. Cert este că aceste rapoarte au permis de a identifica problemele existente. Ele au atribuit, printre altele, la elaborarea regulilor tip asupra obligațiilor ce se impun militarilor în ceea ce ține de protecția mediului în timp de război.

Un alt exemplu de acest tip de reflexiuni constructive este oferit de efortul întreprins pentru a clarifica obligațiile pe care le pot avea forțele armate angajate, fie în mod direct de ONU, fie în baza rezoluțiilor și a mandatelor Consiliului de Securitate al ONU. Acest exercițiu a demonstrat că există o mare disproporție chiar al sensului dreptului internațional umanitar, unele excluzând expres orice posibilitate pe care forțele implicate în astfel de condiții ar putea avea obligații ce decurg chiar din dreptul internațional umanitar. Se vorbea chiar despre un atentat la demnitatea dreptului internațional umanitar. În acest sens a fost întreprinsă o cercetare amplă pentru a identifica mai clar diversele situații în care forțele ONU sau forțele autorizate de ONU ar putea fi antrenate. Dacă a fost foarte clar că forțele implicate în operațiuni coercitive de tipul războiului din Golf (1991) sau legate în special de dreptul internațional umanitar, devenise tot mai dificil de a stabili obligațiile ce decurg din dreptul internațional umanitar pentru intervenții care se află la hotăr între menținerea păcii și impunerea prin forță a unor măsuri destinate restabilirii păcii, cum ar fi de exemplu, conflictele din fosta Iugoslavia (1991-

1999), Somalia (1992-1994), Irak (2003-2005), Afganistan (2001-2021), Libia (2011-2021), Siria (2010-2021) sau Ucraina (2014-2023). Trebuie să recunoaștem că CICR nu a rămas indiferent de acest subiect, el fiind unul abordat de experții în domeniu pe parcursul mai multor decenii, inclusiv în contextul altor proiecte, nefinanțate de CICR, doar că formarea experților respectivi a avut loc anume în cadrul diverselor programe organizate și promovate de Comitetul Internațional al Crucii Roșii.¹ Fără a se aprofunda în analiza intervențiilor potențiale sancționate de ONU (ne-am referit la acest subiect anterior), trebuie să constatăm că tendințele ultimelor decenii se caracterizează printr-o recunoaștere expresă al caracterului imperativ ale prevederilor de drept internațional umanitar pentru forțele armate ce acționează în baza unor rezoluții ale Consiliului de Securitate al ONU. Or, până la urmă, este în interesul acestor forțe să cunoască nivelul de aplicabilitate al acestui drept în situații concrete, din simplul motiv că membrii forțelor armate respective trebuie să posede informația necesară, ceea ce le va asigura și lor un regim bine reglementat de dreptul internațional umanitar. Toate aceste probleme sunt legate între ele, chiar dacă uneori se creează impresia că ele sunt separate și pot fi reglementate fără a face o legătură între acestea, concept greșit și dăunător atât pentru comunitatea internațională, cât și pentru dreptul internațional umanitar. Astfel, în urma mai multor lucrări preparatorii, dar și ale unor seminare, ce au reunit experți în materie, înalți funcționari ai ONU, militari de rang înalt, care au condus operațiunii sub egida ONU, CICR a elaborat un proiect de linii directorii privind respectarea dreptului internațional umanitar de către forțele armate ale ONU, iar ulterior, în urma unui dialog cu Secretarul General al ONU, a fost transmis statelor. Or, la nivel de experți este bine cunoscut acel buletin al Secretarului General al ONU adoptat în 1999, prin care se solicită insistent forțelor armate ce acționează în baza mandatului ONU să respecte imperativ normele dreptului internațional umanitar.² un alt exemplu ar fi cel legat de persoanele intern deplasate. Acest subiect a fost dezbătut o perioadă îndelungată, în contextul în care numărul persoanelor intern deplasate este în permanentă creștere, cu regret. A fost numit chiar și un raportor special de Comisia pentru drepturile omului pentru a aborda amplu acest subiect.³ or, dezbaterile și studiile efectuate nu au fost în final unele perfecte, acestea creând numeroase confuzii. Era în special important de a atenționa că majoritatea persoanelor deplasate în situații de conflict armat sunt acoperite de dreptul internațional umanitar. În aceste condiții CICR a venit cu inițiativă, organizând întruniri cu experți, promovând ideea echivalării în drepturi și asigurând un statut juridic similar refugiaților, persoanelor intern deplasate, precum și altor categorii de victime ale conflictelor armate, promovând astfel ideea unei cooperări în final pentru asigurarea conceptului principal, cel al umanității, care leagă aceste organisme internaționale specializate în promovarea unor obiective general umane, cum ar fi CICR, UNHCR, Amnesty International etc.⁴ evident că nu putem să nu apreciem aportul considerabil al CICR în promovarea caracterului cutumiar al dreptului internațional umanitar. Or, acest studiu elaborat la inițiativa CICR de experți de talie mondială din mai multe țări, devotați și fideli valorilor și spiritului dreptului internațional umanitar, a permis atribuirea caracterului imperativ unei bune părți de norme ale acestuia, ce constituie astăzi așa numitul „nucleu” al domeniului respectiv, angajamente recunoscute astăzi ca obligații *erga omnes*.⁵ Acest studiu a avut și are un efect puternic asupra conceptului asistenței umanitare, fapt confirmat de doctrină, jurisprudență, practica statelor. Or, recunoscând mai multe norme convenționale ca norme cu caracter cutumiar, acestea nu mai depind de voința statelor, ultimele fiind obligate să le respecte și să asigure respectarea lor în condiții de conflicte armate, inclusiv cu caracter internațional și non-internaționale.

Astfel, constatăm că funcția de animație are o amploare considerabilă și revine a suscita în cercurile cele mai largi, în baza unei experiențe practice și a unei cunoașteri profunde a normelor existente, o reflexie necesară pentru aplicare, interpretare și evoluție al dreptului internațional umanitar, pentru a căuta răspunsurile adecvate la problemele cu care se confruntă și pentru a pregăti dezvoltarea acestui drept în viitor.

Funcția de promovare

Nu v-om încerca să trasăm o linie rigidă între funcția de animație și funcția de promovare. Reflexia suscitată asupra problemelor cu care se confruntă dreptul internațional umanitar în contextul aplicării sale cu certitudine a

¹ Gamurari V. Study. The status of the peacekeeping troops in the International Law: the case of the Republic of Moldova. [Online]: https://promolex.md/wp-content/uploads/2016/08/doc_1422435015.pdf (Vizitat: 18.02.2023).

² Gamurari V. Statutul participanților la operațiunile ONU de menținere a păcii. În: Analele ULIM. 2005. Seria DREPT, № 6, p. 114-124.

³ Gamurari V., Cigulea A. Reglementarea statutului persoanelor intern deplasate în lumina Principiilor Directoare ale Comisiei pentru Drepturile Omului a ONU din 17.05.1998. În: Studii Juridice Universitare. ULIM. № 1. Anul XV/2022, p. 13-23.

⁴ Gamurari V., Kordee B. Drepturile omului în dreptul internațional umanitar în timp de ocupație: regimurile juridice și complementarea acestora. În: Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale. 2021, Nr. 2 (Vol. 16), p. 29-37.

⁵ Jean-Marie Henckaerts and Louise Doswald-Beck. Op. cit.

făcut să fie mai bine cunoscut și înțeles un drept care, cu regret, rămâne a fi pentru mulți o enigmă. Însă, anume asupra acestui obiectiv se concentrează reflexiunea de promovare.

Este vorba din start despre convingerea statelor să adere la instrumentele pe care tot ele le-au elaborat în cadrul conferințelor diplomatice. În special aceasta se referă la normele aplicabile în timp de conflict armat, atunci când este foarte important ca toate părțile să fie legate prin aceleași norme. Unele state ar putea în principiu, încerca să renunțe la careva mijloace de război interzise printr-un tratat, în cazul în care nu au certitudinea că părțile care s-ar putea opune lor într-un conflict armat, se vor abține în egală măsură de la utilizarea a astfel de mijloace. Or, în aceste condiții trebuie de făcut tot posibilul pentru a parveni la caracterul universal al tratatelor de drept internațional umanitar, ceea ce impune un efort considerabil. În cazul dat revenim la studiul menționat anterior privind normele cutumiare de drept internațional umanitar, care și în cazul acestei funcții apare ca o soluție vitală.¹

Din start trebuie explicat de ce uneori norme complexe trebuie să fie recunoscute de toți cei ce trebuie să adopte tratatul sau să formuleze recomandări în acest sens, parlamentari, miniștri, înalți funcționari, militari de rang înalt. Trebuie deci de găsit adepții tratatului pentru al apăra constant, relansând dosarul, diplomații ce au lucrat la elaborarea acestuia aflându-se într-o altă situație: procedurile de aderare sau de ratificare de regulă durează în timp. Dar, trebuie uneori pur și simplu readus dosarul pentru a nu fi dat uitării. Abordarea și complexitatea angajamentelor internaționale depășesc în multe state capacitatea de absorbție din partea funcționarilor, numărul acestora fiind unul redus care sunt însărcinați de tratarea acestor dosare. Nu este vorba în aceste cazuri despre a da un răspuns la argumente de juridic sau politic complexe, dar important este de a convinge insistent autoritățile publice și înalții funcționari că dosarul este suficient de important pentru ca acesta să nu fie dat uitării de rând cu altele. Dacă Convențiile de la Geneva sunt practic astăzi recunoscute ca norme cu caracter universal, iar Protocoalele Adiționale sunt pe cale de a fi recunoscute în aceeași formulă, este și un aport semnificativ al CICR, care prin intermediul delegațiilor speciali însărcinați cu această misiune, reamintesc constant despre această misiune, inclusiv prin intermediul societăților naționale ale Crucii Roșii sau a Semilunii Roșii, dar, în egală măsură, a guvernului elvețian care și-a asumat o responsabilitate în acest sens în calitate de stat depozitar al acestor tratate.

Cel deal doilea aspect al funcției e promovare care a evoluat considerabil în ultimul timp, este legat de punerea în aplicare a dreptului internațional umanitar la nivel național prin intermediul cadrului normativ sau ale altor mijloace. Dacă tratatele internaționale sunt deseori date uitării după ce au fost elaborate și semnate, ele riscă să fie clasate, chiar dacă din punct de vedere formal este sunt în vigoare. Or, mai multe măsuri ar trebui luate în timp de pace. Anume din aceste considerente CICR trimite în mod sistematic statelor care au decis să fie parte la Convențiile de la Geneva și Protocoalele adiționale timp de mai mulți ani note pentru a reaminti despre obligațiile care sunt în vigoare inclusiv timp de pace. Eficacitatea unei astfel de note depinde între timp de atitudinea față de ea. Instituirea delegațiilor regionale a permis relansarea frecventă a dosarului respectiv pentru state și crearea unei dinamici la nivel regional, în special prin intermediul seminarelor în cadrul cărora funcționarii diverselor state pot face schimb de experiență. Interesul sau aportul experților academici sau ai membrilor societăților naționale a Crucii Roșii și Semilunii Roșii evident că contează foarte mult în acest sens.

Un factor important a fost pus în aplicare începând cu 1995, proces în care un an mai târziu a fost implicată și Republica Moldova. Experți guvernamentali recunosc valoarea serviciilor care pot fi prestate de CICR în acest domeniu, recunoscând consolidarea acestei funcții. Această recomandare fusese confirmată în consens în cadrul celei dea XXVI-a conferințe internaționale a Crucii Roșii și Semilunii Roșii, la care au participat majoritatea statelor. Acceptând acest demers, CICR a creat servicii consultative care aveau misiunea de a coordona acțiuni în acest domeniu și trebuia să permită reunirea documentației asupra legislației naționale.² Măsurile la nivel național implică în general diverse ministere, cum ar fi justiția, educația, apărarea, externele, dar și instituirea comisiilor interministeriale, la care participă uneori și societățile naționale ale Crucii Roșii și Semilunii Roșii.

Și-n final, un al treilea aspect al funcției de promovare trebuie menționat, ajutorul la promovarea dreptului internațional umanitar, altfel spus, eforturile pentru ca acest drept să fie cunoscut de întreaga societate. Această sarcină este o obligație convențională a statelor părți la convențiile de la Geneva care se regăsește și în

¹ Idem.

² Les Conférences internationales de la Croix-Rouge, facteur de développement du droit international humanitaire et de cohésion du Mouvement international de la Croix-Rouge et du Croissant-Rouge. [Online]: <https://www.cambridge.org/core/journals/international-review-of-the-red-cross> (Vizitat: 18.02.2023).

Protocoloalele adiționale, și ea se impune măsurilor naționale pe care statele trebuie să le ia în timp de pace. Totuși, ea necesită eforturi importante și o valoare specială, de unde și justificarea de a fi menționată aparte.

Cunoașterea dreptului internațional umanitar trebuie să aibă o funcție educativă și preventivă. Este deci necesar și justificat transmiterea elementelor sale chiar din școală, la o vârstă fragedă. Or, promovarea unor valori general umane trebuie începute cât mai devreme, cum ar fi umanitatea, compasiunea pentru cel ce suferă și este vulnerabil, imparțialitatea, respectarea oricărei ființe umane, recunoașterea demnității și egalității în drepturi a fiecăruia. Astfel de mesaje corespund între timp și drepturilor fundamentale ale omului și ar trebui să fie complementare acestora.

Însă, drepturile omului însăși nu constituie obiectul unor studii sistemice în școli. Or, mai degrabă dorim să abordăm mesajul dreptului internațional umanitar și ar fi indispensabil de al integra într-o perspectivă ale drepturilor omului. Colaborarea cu marile instituții ce posedă responsabilități în acest domeniu, cu ar fi UNESCO, cu siguranță este una logică și evidentă.

Dacă conceptele pot fi indicate într-un plan general, atunci punerea lor în aplicare nu pot fi realizate suficient decât la nivel național. Colaborarea cu ministerele educației se impune astfel, din două rațiuni. Prima este că trebuie de studiat și de integrat asemenea studii în conceptul global al programelor de educație. A fost în principiu de nenumărate ori menționat faptul că bazele dreptului internațional umanitar nu trebuie forțate să devină obiectul unor cursuri speciale, ci ar putea fi transpuse în cadrul mai multor discipline, cum ar fi literale, geografia sau istoria. Cel de-al doilea raționament este că rămâne a fi indispensabil de a utiliza pentru a face să treacă chiar și un mesaj elementar de metode adaptate mediului social și cultural al celor ce doresc să-l studieze și astfel să colaboreze cu personalități și autorități locale.

Dacă fundamentul dreptului internațional umanitar poate fi studiat la o vârstă fragedă, important ca acest proces să aibă o continuitate. Ansamblul dreptului public trebuie sensibilizat, iar mass media ar putea avea un rol decisiv în acest sens, în special în relația și analiza critică ale evenimentelor ce au avut loc și în reamintirea că ele ar putea produce valori fundamentale la subiectul în cauză. Această influență poate, în egală măsură să se manifeste negativ, după cum au demonstrat în mod tragic conflictele din fosta Iugoslavia sau Rwanda. Dialogul și colaborarea cu mass media sunt, deci indispensabile. Ele sunt chiar vitale în inima conflictelor, unde explicarea sensului acțiunii și al dreptului internațional umanitar sunt elemente obligatorii pentru securitatea acestei acțiuni.

Dreptul internațional nu ar fi în realitate înțeles și asimilat dacă nu ar fi, printre altele obiectul constant al unor abordări profunde. Studiarea acestuia în universități, fie ca disciplină separată, fie în contextul drepturilor omului, fie în cadrul cursului de drept internațional public se impune în condițiile provocărilor cu care se confruntă comunitatea internațională. Totodată, acest proces nu ar trebui să se limiteze la facultățile de drept și la acțiunile umanitare. Or, unele aspecte de drept internațional umanitar pot și trebuie dezbătute și în cadrul altor facultăți, cum ar fi medicina sau sociologia. Introducerea în curricula universitară a cursului de drept internațional umanitar pare a fi esențială pentru a sensibiliza asupra acestor probleme pe cei ce sunt responsabili pentru promovarea valorilor respective, recunoscute a propos ca unele general-umane.

În final, dreptul internațional umanitar trebuie studiat sistematic și adaptat la fiecare etapă celor ce au responsabilitatea de al aplica primii – militarii. Este vorba inclusiv despre crearea unei dinamici de reamintiri pentru state, pentru cei mai înalți responsabili din forțele armate că au obligația convențională de a asigura acest studiu, inclusiv prin convingerea că este în interesul acestora. Deseori, în principiu militarii percep dreptul internațional umanitar ca un impediment în câștigarea războiului. Or, nu doar că nu este cazul, dar putem să demonstrăm că din contra, respectarea dreptului internațional umanitar de o parte la conflict sporește coeziunea și moralul acesteia, precum și eficacitatea ei. Nepedepsirea soldaților ce au comis acte de tortură, jafuri, violuri etc., nu face altceva decât să promoveze lipsa respectului din partea contingentului militar față de comandanții săi, altfel spus, ignorarea autorității, fapt foarte important în structurile armate. Toleranța unor astfel de acte introduce în spiritul soldaților dubii referitor la sensul misiunii lor și prin aceasta, privind legitimitatea războiului la care ei participă. A propos, aceste unul din argumentele deseori aduse chiar de militari, o trupă ce se comportă într-o manieră exemplară față de soldații inamici răniți sau capturați prin care diminuează dorința acestora de a lupta. Ei vor conștientiza că nu au în fața lor niște diavoli, așa le a

fost descris și nu se vor găsi în situații depresante cu aceeași energie ale acelor pentru care capturarea înseamnă tortură și moarte și care în astfel de condiții, nu au ce pierde. Chiar dacă obligațiile impuse de dreptul internațional umanitar nu sunt supuse principiului reciprocității, este clar că tratamentul oferit de soldații unei părți la conflict răniților și prizonierilor altei părți influențează în mod direct comportamentul soldaților din forțele armate din care fac parte această categorie de victime.¹

Fiind convins de aceasta, CICR sa angajat să transmită această strategie globală care sensibilizează clasa politică, fie miniștrii apărării, comandanții șefi prin intermediul diverselor programe regionale naționale celor ce nemijlocit participă la acțiunile militare și de care în mare parte depinde asigurarea respectării normelor dreptului internațional umanitar.

Până la urmă, această sarcină a luat o amploare considerabilă și personalul local este cointeresat să colaboreze în cadrul delegațiilor regionale ale CICR, programe care au evoluat puternic în ultimele decenii. De aici un efort special de cercetare și crearea unui pool de ofițeri din mai multe țări, car, fiind bine pregătiți, sunt la dispoziție anumite perioade ale anului cu acordul autorităților sale pentru asigurarea sarcinilor de formare. Vom nota printre altele, că la solicitarea unor responsabili ale forțelor armate, sunt elaborate programe speciale de instruire pentru soldații care sunt antrenați în gestionarea tulburărilor interne, evenimente care sunt tot mai frecvente. Problemele cu care se confruntă în astfel de situații, de regulă diferă de cele cărora soldatul trebuie să facă față într-un conflict armat. Or, chiar și normele umanitare diferă.²

Menționăm la fel că CICR se preocupă bineînțeles, de familiarizarea cu dreptul internațional umanitar și a forțelor rebele, astfel încercând să lărgescă aria pe care le pot acoperi normele respective.

În acest sens realizăm că formula „formarea și difuzarea” ocupă un larg spațiu al aspectului de promovare a funcției de gardian al dreptului internațional umanitar.

Încheiere

Obiectivul acestui studiu este să conștientizăm amploarea și complexitatea funcțiilor oferite CICR de către comunitatea internațională în materie de drept internațional umanitar. Or, criteriile alese pentru a descrie aceste funcții au, în mod evident, un caracter subiectiv. Puțin contează în final în măsura în care ele nu sunt decât un instrument pentru a descrie într-o manieră la fel de complexă pe cât de posibilă toate aspectele funcțiilor acestei organizații, în lipsa căreia, în principiu, asistența umanitară ar fi una haotică, spontană și argumentată strict din punct de vedere politic.

Această amploare și această complexitate a funcției asumate ar putea fi o sursă de descurajare, dar, totuși, nu este chiar așa. CICR nu este garantul respectării dreptului internațional umanitar, acest rol îl au statele. Or, CICR nu trebuie și nu poate fi responsabil pentru toate neajunsurile și lacunele dreptului internațional umanitar. Rolul CICR este unul complementar, chiar dacă și unul foarte prețios în cadrul asistenței umanitare în măsura în care impune o reflexiune permanentă asupra subiectului acestei acțiuni și asupra manierei de a face acest rol mai eficient.

Rolul de promotor al dreptului internațional umanitar pe care îl are CICR este unul mai degrabă solitar. Mai mult ca nicicând, acest rol astăzi trebuie să fie înțeles ca unul mobilizator pentru a apăra valorile umane în situații în care în mod normal tindem să le dăm uitării în timp de război și pentru a reaminti importanța atunci când ne gândim la ele în timp de pace.

Totuși rolul CICR trebuie înțeles și ca un gest de recunoștință pentru aportul la promovarea dreptului internațional umanitar. Ar fi insuportabil să te afli în mijlocul conflictului, în mijlocul atrocităților, fără spera la un viitor mai bun, fără a crede în umanitate. Gardianul dreptului internațional umanitar trebuie săi unească pe cei ce doresc, în pofida tuturor impedimentelor, chiar și în cele mai grave situații să creadă în valorile pe care acest drept a fost zidit, ba chiar și să le apere.

Valoarea principiilor fundamentale ale dreptului internațional umanitar depășesc astăzi cadrul și semnificația inițială conferită. Umanitatea în timp de război, compasiunea pentru victimele acestuia, imparțialitatea, lipsa distincției bazate pe rasă, etnie, religie, origine socială Au oricare alt criteriu în

¹ Gamurari V., Kordee B. Op. cit.

² Gamurari V., Barbăneagră A. Op. cit.

raport cu aceste victime pot și trebuie astăzi acceptate ca valori universale, inclusiv în timp de pace, respectul față de fiecare ființă umană și compasiunea față de cei ce suferă nu constituie oare valori pe care ar trebui să se bazeze orice societate? Promovând aceste valori în timp de conflicte armate, gardianul CICR combate sentimentul incapacității și fricii provocate de popoare prin diferența față de suferințele altuia fără a conștientiza durerea suportată. Or, în pofida la tot și tuturor, gardianul dreptului internațional umanitar trebuie să rămână a fi optimist.

Referințe:

1. Gamurari V. Statutul participanților la operațiunile ONU de menținere a păcii. În: Analele ULIM. 2005. Seria DREPT. № 6, p. 114-124.
2. Gamurari V. Study. The status of the peacekeeping troops in the International Law: the case of the Republic of Moldova. [Online]: https://promolex.md/wp-content/uploads/2016/08/doc_1422435015.pdf (Vizitat: 18.02.2023).
3. Gamurari V., Barbăneagră A. Crimele de război. Chișinău: Reclama SA. 2008, p. 177-179.
4. Gamurari V., Cigulea A. Reglementarea statutului persoanelor intern deplasate în lumina Principiilor Directoare ale Comisiei pentru Drepturile Omului a ONU din 17.05.1998. În: Studii Juridice Universitare. ULIM. № 1. Anul XV/2022, p. 13-23.
5. Gamurari V., Kordee B. Drepturile omului în dreptul internațional umanitar în timp de ocupație: regimurile juridice și complementarea acestora. În: Revista Moldovenească de Drept Internațional și Relații Internaționale. 2021, Nr. 2 (Vol. 16), p. 29-37.
6. Jean-Marie Henckaerts and Louise Doswald-Beck. Customary International Humanitarian Law. 2005, Volume I. Rules. ICRC: Cambridge University Press. [Online] <https://www.icrc.org/en/doc/assets/files/other/customary-international-humanitarian-law-i-icrc-eng.pdf> (Vizitat: 18.02.2023).
7. Les Conférences internationales de la Croix-Rouge, facteur de développement du droit international humanitaire et de cohésion du Mouvement international de la Croix-Rouge et du Croissant-Rouge. [Online] <https://www.cambridge.org/core/journals/international-review-of-the-red-cross> (Vizitat: 18.02.2023).
8. Sassoli Marco, Bouvier Antoine A., Quintin Anne. How does law protect in war? Cases, documents and teaching materials on contemporary practice in international humanitarian law. Volume I Outline of International Humanitarian Law. Third Edition. ICRC. 2014. [Online]: <file:///C:/Users/Guest/Downloads/icrc-0739-part-i.pdf> (Vizitat: 18.02.2023).
9. Statele semnatare la Convențiile de la Geneva din 1949 și Protocoalele adiționale din 1977. [Online] <http://www.icrc.org/web/fre/sitefre0.nsf/htmlall/genevaconventions> (Vizitat: 18.02.2023).

Copyright©Corneliu GUȘANU, 2023.

Contacts/Contacte/ Контакты:

GUȘANU Corneliu,
Student-doctorand,
Universitatea Liberă Internațională din Moldova
Chișinău, Republica Moldova.
52 Vlaicu Parcalab street, Chisinauu

E-mail: corneliu.gusanu@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-2376-106X>
<https://doi.org/10.61753/1857-1999/2345-1963/2023.18-2.04>